

מחווון לכתיבת סיכום ממזג

קריטריונים	פירוט	משקל	ביצוע טוב	ביצוע בינוני-גבוה	ביצוע בינוני-נמוך	ביצוע נמוך	מה עלי לעשות?
התאמה לסוגה	קול עצמאי כתבתי פתיחה משלי המציגה את הנושא עליו מדובר. הנושאים הנדרשים כתבתי את הנושאים הנדרשים במטלה		כתבתי פתיחה משלי המציגה את הנושא עליו מדובר לפי מה שהבנתי כתבתי את כל הנושאים הנדרשים במטלה	שילבתי בפתיחה שלי את דרישות המטלה	כתבתי פתיחה בלי לכתוב דברים משלי בכלל	כתבתי פתיחה בה העתקתי את דרישות המטלה	הפתיחה העצמאית:
התאמה למטלה	הכללות בניתי הכללות של הנושאים עליהם התבקשתי לכתוב לפי הטקסט תמציתיות והשמטה בדקתי שלא כתבתי דברים החוזרים על עצמם מיזוג הבאתי נתונים משני הטקסטים		כל הנושאים בנויים כהכללות כל הנושאים בנויים חלק מהנושאים כהכללות כתבתי בקיצור בלי שום חזרה על דברים דומים. כתבתי בתמציתיות ללא חזרות ודוגמאות. הבאתי נתונים משני הטקסטים	כתבתי חלק מהנושאים הנדרשים במטלה חלק מהנושאים בנויים כהכללות כתבתי דוגמאות במקרה אחד. יש לי חזרה אחת על נושא.	כתבתי רק נושא אחד מהנושאים הנדרשים במטלה כתבתי דוגמאות ב-2-3 מקרים. יש לי 2-3 חזרות על נושא.	לא כתבתי את הנושאים הנדרשים במטלה אין הכללות. הכל מפורט כמו בטקסט המקורי. כתבתי דוגמאות וחזרות רבות הבאתי נתונים מטקסט אחד בלבד	נושאים הנדרשים במטלה: הכללות: חזרות ודוגמאות השמטות: מיזוג:
	רצף לוגי הצגתי רצף הגיוני של הנושאים אליהם התבקשתי להתייחס טקסט רציף		יש סדר והגיון בדרך בה הבאתי את הנושאים בסיכום הנושאים כתובים ברצף	חלק מהסיכום כתוב בהגיון וחלק בלי סדר.		כתבתי את הנושאים בלי סדר מסויים הנושאים כתובים כנקודות או ראשי פרקים	רצף לוגי:

מבנה וארגון	כותרת כתבתי את הנושאים עליהם התבקשתי לכתוב.	כתבתי כותרת "סיכום על _____" (לפי המטלה.)	כתבתי כותרת שלא קשורה לטקסט	לא כתבתי כותרת.	כותרת:		
	סגנון כתיבה כתבתי בגוף שלישי, בלי עמדה שלי ובלי לשון ציורית או סלנג	כתבתי בגוף שלישי, בלי עמדה שלי ובלי לשון ציורית או סלנג		כתבתי בגוף ראשון. כתבתי סלנג. כתבתי דימויים.	סגנון כתיבה:		
לשון	מילות קישור השתמשתי במילות קישור	השתמשתי במילות קישור - חיבור בין פסקות (בנוסף, כמו כן)		לא השתמשתי במילות קישור - חיבור בין פסקות (בנוסף, כמו כן)	מילות קישור:		
	סימני פיסוק השתמשתי שימוש נכון בסימני פיסוק (נקודה או סימן שאלה בסוף המשפט, נקודתיים לפי פירוט ומירכאות לציון ציטוט)	הוספתי נקודות ופסיקים בכל מקומות המתאימים. נקודה בסיום משפט ופסקה. פסיק בין פריטים שונים.	הוספתי נקודות ופסיקים בחלק מהמקומות המתאימים.	לא הוספתי נקודות ופסיקים.	סימני פיסוק:		
הצגת כותבים	כותבים קראתי לכל מאמר בשם המחבר (ושנה) ציון היחסים בין הטקסטים ציינתי מי כתב מה (=) שני הכותבים אומרים אותו הדבר/ + כותב אחד מוסיף על דברי האחר/- כותב אחד לא דן בתבנית/ שני הכותבים מתנגדים זה לזה	קראתי לכל מאמר בשם המחבר (ושנה) ציינתי לגבי כל מה שכתבתי מי הכותב/כותבים	קראתי לכל מאמר בשם שלו. ציינתי לגבי חלק ממה שכתבתי מי הכותב/כותבים	לא ציינתי מאיפה לקחתי כל הכללה לא ציינתי כללל מי הכותב/כותבים			

לסיכום טקסט על פי שלושה מוקדים

(המוקדים בלבד על פי ואן דייק): השמטה, הכללה, הבניה. עמ' 15 בטקסט

השמטה ותרו על עניינים אלה בטקסט המקור:	הכללה נסחו הכללות, גם אם אין בטקסט המקור:	הבניה ארגנו ובנו את טקסט הסיכום על פי מטרתכם:	
- שימושים מטפוריים (גם ניבים ופתגמים); - דוגמאות; - אנלוגיות (שאינן נושא הטקסט והובאו להבהרה); - ניסוחים בגוף ראשון; - נימות המבליטות את ה'אני' של המוען; - מובאות (אם הן אינן נושא הטקסט); - דיבור ישיר; - גלישות למשלב נמוך / גבוה; - פרטים התומכים בהיגד-העל ומבססים אותו	- ארגנו פרטים בקבוצות או במסגרת מושגית אחת; - נסחו היגד-על / רעיון מרכזי / מסקנה / טענה מרכזית / כוונת הכותב; - חשפו את המסר (אם הוא סמוי ומשתמע); - נסחו כותרת משנה; - השתמשו בפועלי דיבור כדי להבהיר כוונות ומטרות (כמו: הכותב מתנגד / מתפעל / תומך / משווה); - עמדו על המבנה ועל היחסים הלוגיים בטקסט	- החליטו אם לשמור על המבנה העילי של הטקסט או לשנותו או לחשוף את מבנה התשתית (אם הוא שונה מן המבנה העילי) קבעו את היחסים הלוגיים בטקסט שייכתב (כמו בעיה ופתרון, תופעה והסברה) הבליטו במפורש את הגלובלי, את היגד-העל או את המסר; - חברו פתיחה וסיום; - הקפידו על אחידות סגנונית ומשלבית; - נקטו נימה ניטרלית אובייקטיבית; - כתבו בגוף שלישי.	(1) להפחית מידע שאינו חיוני להבנת הטקסט; (2) לנסח הכללות, כלומר להמיר פרטים שונים ודוגמאות באמירות מכלילות; (3) לבנות מחדש את הטקסט על ידי הפקת פרופוזיציות-על (היגד-על / טענה מרכזית / כוונת הכותב / לקח או עמדה). נציע כלל נוסף (המתקשר לכלל 1): (4) לדלל ולהשמיט את הרטוריקה של הכותב (מטרות, חזרות, אנלוגיות, שאלות ופניות, נימות).
הבחנה בין עיקר לטפל	הסתמכות על ידע רקע	התחשבות בנסיבות (מטרה, נמען משוער) ובסוגה	

- גבאי (1995) מתארת ניסיון לפתח את וסיכום של טקסטים ממקצועות הלימוד השונים; נבחרו הסיכום של התלמידים הוערכו לפי השיטה ההוליסטית בארבעה קריטריונים: ארגון ורצף, שמירה על רוח המקור, השמטה (או אי-השמטה) של חומר רלוונטי, שגיאות לשון. נאמר לתלמידים בהדגשה שאין דרך נכונה אחת לכתוב תמצית. המורים רשמו הערות לתיקון אך לא קבעו ציונים, ולתלמידים היה מותר להתייעץ זה עם זה ולשאול שאלות במהלך העבודה. עניין זה השרה אווירה טובה בכיתה. הממצאים של גבאי מראים כי ניתן לשפר שיפור של ממש את יכולת הכתיבה של תמצית וסיכום של טקסטים בתחומי הדעת השונים. השיפור הבולט ביותר היה בקריטריונים ארגון ורצף ואי-החסרת חומר רלוונטי. התברר כי רוב התלמידים רואים בלימוד כתיבת תמצית וסיכום נושא חשוב ושימושי, והתועלת שהתלמידים מפיקים מסיכום טקסטים במקצועות הלימוד השונים מגבירה את המוטיבציה שלהם ללימוד הנושא.
- Taylor (1986) מצביע על כך שכתובת תמצית היא דרך יעילה המשפרת ומגבירה את ההבנה של הטקסט ואת זכירתו (מליץ, 1995). קיצור טקסט מבוסס על הבחנה בין עיקר לטפל ועל ראיית היחסים הלוגיים. לעתים ההבחנה בין עיקר לטפל אינה קלה. למשל, בכתובת סיכום יש לוותר על דוגמאות המובאות בטקסט לשם המחשה והבהרה – אך לא על דוגמה הבאה כטיעון; יש להשמיט סיפור או תיאור – אך לא סיפור המבסס שלב ברעיון וכן הלאה.
- בתהליך הסיכום יש לקלף את שכבת השומן הלשונית והרטורית של הטקסט (פרלוק, וגה, 1989); זו יכולה להכיל שימושים מטפוריים, נרדפות, אזכורים, חזרות, סופרלטיבים, חריגה משלבית וכו'. על הסיכום להיות כתוב בלשון אחידה מבחינה משלבית, ויש לוותר על שימוש במילות סלנג, על לשון אירונית – לרבות שימוש אירוני במירכאות, לנסח חלופות הולמות בלשונו של המסכם והמעבד. כל סיכום הוא בעצם טקסט אינפורמטיבי הכתוב בגוף שלישי, גם אם טקסט המקור הוא תיאורי, ביקורתי, טיעוני או מדריך. כוונת הכותב ומטרת הטקסט ינוסחו במפורש ובבהירות על ידי המסכם. גם הכללות לגבי מבנה הטקסט ודרך ארגון הרעיונות – טוב אם ינוסחו בסיכום, כגון "הכותב מציע..." "הכותב מצטער על..." "שלוש סיבות לתופעה מפורטות..." וכדומה.
- לא תמיד חייבים להעלות על הכתב את הסיכום. אפשר להתנסות בפעילויות של סיכום בעל-פה (למשל על יסוד רישום ראשי פרקים) של טקסטים כתובים. סיכום מסוג זה שתלמיד נושא לפני הכיתה (פרזנטציה) עשוי לשמש הכנה לקראת הרצאה או נאום, סוגות שכמעט אינן מטופלות בבית הספר. גם בסיכום בעל-פה אפשר לשמור על המבנה המקורי של הטקסט הכתוב או לנהוג גמישות, להבליט ולברור את החשוב למסכם לצרכיו.
- עוד אפשר להציע שתלמידים יסכמו לא רק טקסטים כתובים, אלא אף דברים הנאמרים בעל-פה, למשל בשיעור או בהרצאה. בשיח הדבור היום-יומי, סיכום הרי משמש חלק מהותי: משחזרים בקצרה באוזני בן השיח אירוע או חוויה וכו'. מן הראוי שתלמידים יעסקו בכתיבת סיכומים לא רק בשיעורי לשון והבעה, אלא גם בשיעורים של המקצועות השונים בבית הספר; כך יוכלו להפיק תועלת של ממש מן הנלמד בתחום זה בשיעורי ההבעה.

¹ המאמר מתבסס על פרויקט "פיתוח יכולת כתיבת תמצית וסיכום באמצעות שימוש בטקסטים מתחומי ידע שונים" בהדרכת דליה מצר וד"ר יאיר בריג במכללת אחוה.